

A háború megszokása

DOI : 10.46522/S.2023.02.5

KÁLLAI R. Gábor PhD

Milton Friedman University, Budapest

kallai.r.gabor@gmail.com

Abstract: Getting Used to War

Facebook has become part of everyday life. Apart from the algorithm-generated business and political ads, Facebook's bubbles are unique, yet inevitably attract real or fake news about the Russian-Ukrainian war. The intense interest in the war, or "special military operation", is natural, as it is too close, and fortunately, we have not had such an experience in Europe for over twenty years. The interest is further intensified by the fact that political actors make contradictory statements about this event, as do marketable experts in traditional media. Due to the nature of Facebook, users consciously or unconsciously build a kind of burrow around themselves. The burrow (F. Kafka: Der Bau) is famously built by pounding its walls hard with our foreheads. The burrow is both a hiding place that provides security, and, at the same time, its seclusion creates uncertainty. We may wonder what is actually there, and what can come of it? If we consider any question we ask and any answer we get, the answers will be just as controversial as our questions. But there is one common result: we are beginning to get used to the war, and one frightening fact is that the politicians who decide our fate are too.

Key words: Facebook bubbles, war, numbness.

A Facebook a köznapi lét eleme; funkciója – legalábbis egyik funkciója – a tradicionális kávéházias, szalonbéli, klubszerű, esetleg (legyünk realisták) pulttámasztó kommunikáció fenntartása, továbbvitele, ami a mindennapi élet sok évszázados kísérője. Ez a társasági kommunikáció-típus – bár előzményei nyilván sokkal régebbiek – a széles értelemben vett polgárosodás idején alakult ki, amikortól a különböző státuszú, lakóhelyű, foglalkozású, vallású emberek minden különösebb szertartás vagy előre kitűzött cél nélkül összeverődhetek beszélgetni (bővebben: Kállai 2020).

A szomszédban folyó orosz–ukrán háború lassan immár két éve tart, s bár – ahogy mondani szokás – mára hírré szelődött, a Facebookon állandó és visszatérő téma. Az állandóság természetesen nem kizárólagosságot jelent, s nem csupán a tanulmány leadása előtt kirobbant gázai konfliktus miatt, hanem mindközönségesen a szokásos tartalmi csapongás okán is.

Az ilyen beszélgetések – akár a kávéházi törzsasztalnál, akár a Facebookon zajlanak – elemzése nehéz. A kiindulópont a saját buborék, ám kinek-kinek a buborékja érintkezik

másokéval, esetleg sajátos, a témával foglalkozó „szak-buborékokkal”, olyanokkal, amelyek e háborúról szólnak, közléstesznek posztokat, figyelmet hívnak fel egy-egy aspektusra, netán szakmai blogokat ismertetnek vagy csatolnak. Ugyanakkor az elemzést az is nehezíti teszi, hogy a saját buborék végső soron mégiscsak ismerősökből, barátokból, rokonokból, kollégákból, jelenlegi és régebbi hallgatókból, meghitt ellenségekből és vitapartnerekből áll. Így a szó szerinti idézés a közlés spontaneitása, esetleg bizalmas volta, személyes jellege miatt a távolabbi utókor adatbányászaira marad.

Az orosz–ukrán háború kezdetekor mindennapos volt az annak okairól, egyes mozzanatairól, kilátásairól folytatott sok-sok beszélgetés és vita. Mivel Európában, különösen a szomszédságban utoljára a délszláv konfliktus volt ilyen horderejű 1991–2001 között, azaz a Facebook előtti időben, az intenzív – és nyilvános – beszélgetések sem mennyisége, sem minősége nem meglepő,

Továbbra is keressük a háború okát, próbáljuk feltárni tartalmát, követni a menetét, van azonban egy olyan aspektus is, amit nem lehet figyelmen kívül hagyni, mert adott esetben súlyos problémákat vethet fel: ez a háború „megszokása”.

Lassan kialakul az a hozzáállás, hogy „igen, tényleg emberek hálnak meg, de hát ilyen a világ, mindig is ilyen volt, ilyen is marad”.

Egyik tényező, ami ehhez a megszokáshoz hozzájárul, az a piacképes – tévében, parlamentben és egyéb helyeken megszólaló – szakértők véleménye, s annak továbbadása és hol „népies”, hol „tudományos-tudományoskodó” kommentálása. A szakértők csoportja igen összetett, akadnak hazai és külföldi tudós katonák, történészek, politológusok, profi újságírók, politikusok – és olyan személyek is, akiket csak egy meghatározott kör tekint szakértőnek. Mivel a magyar társadalom, következképpen a média is végtelenen megosztott, a szakértői vélemények is a politikai szempontok szerint alakulnak.

Néhány példa: a háború oka a globalisták és a szuverenisták harca, a kollektív nyugat és a globális dél konfliktusa, imperialista csoportok harca, a fasiszta/banderista Ukrajna agresszív magatartása, Kína világhatalmi törekvései, az USA és a NATO, valamint az Európai Unió válsága és előremenekülése stb.

A vilárendszer átalakulását a háborúról szóló beszélgetésekben árnyalt, kellően megokolt formában is felvetik, persze ez a megközelítés korántsem kizárólagos. Egy szakértő – Bogár László – például így fogalmazott:

A világhatalmi Amerikának tehát, ha csak valamilyen csoda nem történik, egy-két évtizeden belül vége lesz. [...] Oroszország elleni háborúja, amit vazallusaival, egy Ukrajna fantáziánévű, sohasem volt országgal és az Európai Unióval próbál üzemeltetni, ezt szolgálja, Oroszországot azonban láthatólag nem tudja megtörni, mert az a globális energetikai hatalomgazdaságban betöltött szerepéből adódóan képes háborúját önfinanszírozóvá tenni.

Bogár 2023

Van, aki az orosz néplélekből vezeti le a háborút, megnevezve a „megrontásért” felelős személyeket, alkotásokat:

Példaképp hadd említsem Dosztojevszkijt, akit (nyilván egy elenyészően törpe minoritáshoz tartozva) én is – fiatalabb korom óta – rossz regényírónak, és főleg végzetesen kártékony figurának tartok. [...] Nem kevésbé érdekesnek mutatkozik az ukránellenes orosz kulturális imperializmus szempontjából a „nagy orosz kultúra” másik ikonja, Mihail Bulgakov. A fehér gárda (1924–1925) motívumai alapján írt *Turbinék napjai* című darabjában fejezte ki a legékesszólóbban az ukránsághoz való negatív viszonyát. Emlékeztetőül: az orosz értelmiségből származó hősei nemzedékek óta Kijivben élnek, de nem tudnak megbékélni azzal, hogy egyre inkább hatalomra jut a városban az ukrán elem. Végre szembe kell néznünk azzal, hogy a katasztrófa, amelynek tanúi vagyunk, nem pusztán a mai orosz vezetés bűne, hanem az orosz lélek lényegéből fakad. A konzekvenciákat vonja le a politika, de bizony vonjuk le mi, tudományos munkások is.

A posztoló ezt a hozzászólását törölte, vagy ha nem, az ezzel a – mondjuk ki nyíltan – „kultur-rasszista” állítással vitázókat törölte, illetve tiltotta le. Ezért nevét nem adom meg. Amire a hozzászóló hivatkozott a posztjában, egy, az *Élet és Irodalomban* közölt írás (vö: Matusiak 2023).

A viták, beszélgetések gyakori logikai problémája a leegyszerűsített oksági viszony feltételezése, levezetése, ami különösen a történelmi okok keresésében jelenik meg. Azaz: „A” esemény kiváltja „B” eseményt, ez pedig „C-t”, s már el is indult a Donbasz elleni offenzíva, azaz „D”. (A sor természetesen folytatható, bővíthető.) Hogy jelezsem, ez miért problematikus, hadd éljek egy kissé frivol érvel. Ha Ferenc Ferdinánd sofőrje időben megkapja a parancsot, hogy a szarajevói rakparton haladjon, s ne forduljon be jobbra, pont Princip elé, és emiatt nem sikerül a merénylet, akkor talán elmarad a világháború, s Lviv, korábban Lvov ma is Lemberg néven Ausztria része?

Az egy ok, egy okozat sor minimum két oldalról is hibás, egyfelől bármely társadalmi jelenségnek, különösen jelen háborúnak sok oka és előzménye van, s valamennyi legalább annyira komplex, mint maga a vizsgált jelenség.

Az ok és okozat időbeli viszonyát (az ok előzetessége) fontosságban messze felülmúlja az ok-okozati kapcsolatok szükségszerűségének a megállapítása. A szükségszerűségi oksági kapcsolatok létezése képezi az alapját a természet egyetemes összefüggésének, az ilyen relációosztályok feltételezése alapján lehetséges egy pozitív ontológiára következtetni. Nem a tételes állítások a legfontosabbak, hanem maga a kérdés.

Egyed 2012, 86

Másfelől a ma – amiből elindul az elemzés – formálja a múltat. „A történelem olyan konstrukció tárgya, amely nem a homogén és üres, hanem a Most-tal kitöltött időben megy végbe.” (Benjamin 1980, 970)

A Facebook-buborékok lakói természetesen a szorosan vett katonai kérdésekkel is foglalkoznak, harcászati, hadműveleti vagy hadászati szinten egyaránt, nemkülönben az alkalmazott haditechnikai eszközökkel. A tipikus érvelési hibák – márpedig sok ilyen akad – bővízü forrása, hogy a mai megszólalók, ha egyáltalán rendelkeznek katonai ismeretekkel, azokat tipikusan a sorozott tömeghadseregben, saját buborékomban tipikusan a Magyar Néphadseregben szerezték. Egy ma is aktív magas rangú katona szintén idézhetetlen facebookos megjegyzése szerint ez menthető tévedés, mert benyomása alapján a szembenálló felek is a hajdani szovjet hadseregben szerzett tudásuk alapján jártak el, főleg a háború kezdetén, ez okozhatta a front megmerevedését.

Nem megoldás, hanem jelenség a saját odú megépítése.

Az *odú* 1923 őszén született Berlinben, egyike Kafka utolsó novelláinak. Ez az állattörténet egy meg nem nevezett főhős – a könnyebb azonosíthatóság kedvéért tekintsük valamilyen vakondokfélének – végtelen belső monológja arról, hogy az egész életén át építgetett odú vajon képes lesz-e őt megvédeni az ellenség támadásaitól. A vakondok a többi Kafka-hóshöz hasonlóan végeláthatatlanul „hochmeco!”, mit kellene tennie, elhagyni az odút, vagy tőkéletesíteni, széthordani az élelmet a folyosókra, vagy a központba, a Vártérre hurcolni, bevárni a támadót, netán elébe menni a harcnak. A kérdések, mint az élet valóban nagy kérdései, eldönthetetlenek, kiváltképp azért, mert egyik lehetséges alternatíva sem kínál biztos jövődőt, márpedig a vakondok minden cselekedete, gondolata, egész világképe a biztonság körül forog. Az, hogy az odú valóban biztonságos-e, persze csak akkor derül ki, ha jön az ellenség, s az építmény megvédi vakondunkat, ámbár a kétely megmarad: ez az ellenség valóban AZ ELLENSÉG volt? (Kállai 2018, 95. skk.)

A falat saját homlokunkkal döngölhetjük keményre, a háború megszokása éppen ezt jelenti.

De talán van más megoldás is.

Miket nem beszélnek a tarkónütöttek, a tegnapi bajtársak, óh, Madame Prétérite! Szeretnék magukat beleigazítani egy ma még nem is sejtető világ-eligazodásba, hát ezért. Kezdek még erősebben barátkozni a Múlttal: a Múltnak regulái vannak, s a Múlt nem kacérkodik. Nézze csak meg a háborút, kitől undorodok, mennyire kacérság nélkül csinálja új lehetőségeit! Pedig a háború nem egy jólnevelt, túlfinomult gyermeke az Emberiségnek, ha viszont nem is az az idegen, akire a »széplelkek« remegő ujjal mutatnak. Mindenesetre mostanában, itt, Erdély szélén, sokat foglalkozom a kutyákkal, lévén itt sok kutya. No hát, ezek annyival szebben élnek az embereknél, amennyi kivonandó intellektusukból az embertől eltanult.”

Ady 1914

Tartsunk tehát kutyát.

KÖNYVÉSZET

ADY E, 1914. Levelek Madame Prétéríte-höz, *Nyugat*, No. (24) 1914. december 16.

BENJAMIN, W., 1980. *Angelus Novus*. Budapest: Magyar Helikon.

BOGÁR L., 2023. *Magyar Hírlap*, 2023.10.16.

EGYED P., 2012. Az Ész hatálya és határa – David Hume filozófiai relációelméletéről.
In: *Lábjegyzetek Platónhoz*. Szeged: Pro Philosophia Szegediensi Alapítvány,
Magyar Filozófiai Társaság, Státus Kiadó. 86.

KÁLLAI R. G., 2018. *Franz Kafka rejtőzködő filozófiája*. Budapest: Typotop.

KÁLLAI R. G., 2020. A Facebook mint köznapiság, *Symbolon*, Vol. 20 No. 1(36).

MATUSIAK, A., 2023. A kivégzett újjászületés 3.0 és a „nagy orosz kultúra” birodalmi
genetikai öröklődése. *Élet és Irodalom*, Vol. 67 No. (16), 2023. április 21.